

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

УДК 61:001.891 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/umv-2024.2.17>

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОЇ РОБОТИ ПВНЗ «КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ» У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Івнєв Б.Б.

доктор медичних наук, професор,

ректор

Приватний вищий навчальний заклад «Київський медичний університет»

<https://orcid.org/0000-0002-4370-1689>

П'ятницький Ю.С.

доктор медичних наук,

проректор з наукової роботи

Приватний вищий навчальний заклад «Київський медичний університет»

<https://orcid.org/0009-0008-7815-7055>

Закрутько Л.І.

кандидат медичних наук, доцент,

начальник відділу науки, аспірантури та докторантури

Приватний вищий навчальний заклад «Київський медичний університет»

<https://orcid.org/0000-0002-4949-0413>

У статті представлено аналіз науково-дослідної діяльності кафедр Приватного вищого навчального закладу «Київський медичний університет» у складних умовах воєнного часу. Показано, що попри обмеження, пов'язані з відсутністю державного фінансування, наукова робота в університеті зберігає академічні традиції, сприяє розвитку освіти й охорони здоров'я. Висвітлено основні напрями й досягнення у сфері акушерства, терапії, хірургії, неврології, стоматології, фармації, громадського здоров'я та фізіології. Наведено приклади дисертаційних досліджень, упроваджених технологій, публікацій, участі в наукових конференціях. Окремо розглянуто перспективи подальших наукових досліджень і шляхи їх покращення.

Ключові слова: науково-дослідна робота, кафедра, медицина, фармація, науковий потенціал, Київський медичний університет.

Вступ. Науково-дослідна робота (далі – НДР) є одним із пріоритетних напрямів діяльності Приватного вищого навчального закладу (далі – ПВНЗ) «Київський медичний університет» (далі – Університет), адже поєднання науки і практики, упровадження результатів наукових розробок у практику системи охорони здоров'я і навчально-методичного процесу є обов'язковими компонентами роботи закладу вищої медичної освіти. Виконання НДР в Університеті у воєнний час, навіть в умовах обмежених ресурсів, є запорукою збереження в університеті академічних традицій, а також інституційних функцій закладу вищої освіти в суспільстві й у сфері практичної охорони здоров'я.

Формування тем НДР в Університеті відбувається відповідно до законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності» і сучасних потреб практичної охорони здоров'я.

НДР в Університеті не фінансується з державного бюджету України чи інших зовнішніх джерел. Формування відповідної тематики та проведення НДР в основну зосереджується на кафедрах, які виступають ініціаторами відповідних тем НДР. Тому теми НДР в Університеті є кафедральними, відкритими, прикладними й ініціативними.

Мета. Проаналізувати результати науково-дослідної діяльності кафедр ПВНЗ «Київський медичний університет» у 2020–2024 рр., визначити ключові напрями розвитку в умовах обмеженого ресурсного забезпечення.

Об'єкт і методи дослідження. Об'єкт дослідження – науково-дослідна діяльність кафедр університету. Методи: структурно-функціональний аналіз звітної документації, аналіз публікацій, тематичних планів НДР, дисертаційних тем, патентних джерел, участі в конференціях.

Результати. В Університеті виконувалися 12 зареєстрованих в УкрІНТЕІ та 3 незареєстровані теми НДР згідно із затвердженими тематичними планами НДР.

Наукові результати кафедральних НДР викладені в монографіях, збірниках наукових праць і численних публікаціях у наукових фахових виданнях України, а також іноземних виданнях, зокрема й тих, що індексуються в наукометричних базах SCOPUS, WEB OF SCIENCE. Також протягом відповідного періоду виконавці тем НДР брали участь у різноманітних наукових і науково-практичних заходах з публікацією тез доповідей чи наукових повідомлень. На окремі результати НДР у вигляді винаходів/корисних моделей отримані патенти.

Нижче в розрізі спеціальностей і кафедр наведена інформація про виконання кафедральних тем НДР та їхні основні наукові результати у зазначених наукових сферах.

Акушерство та гінекологія

Завершено виконання НДР на тему «Збереження та реабілітація репродуктивного здоров'я жінки в умовах сучасної гінекологічної клініки» (реєстраційний № 0118U004492), що виконувалась під науковим керівництвом завідувача кафедри, д. мед. н., проф. А.Я. Сенчука. У рамках цієї НДР аспірантами підготовлені дисертації «Корекція порушень у системі гемостазу у вагітних із прееклампсією», «Оптимізація діагностики та профілактики гестаційних і перинатальних ускладнень у вагітних з обтяженим гінекологічним анамнезом». Також результати НДР були впроваджені на циклах тематичного вдосконалення, що проводяться кафедрою акушерства та гінекології.

Основні положення наукової новизни із цієї теми НДР полягають в:

- обґрунтуванні необхідності інтравагінального введення мікронізованого прогестерону в разі виявлення ознак системної нестачі прогестерону в жінок, які перенесли прегравідарне лікування сальпінгофоритів;
- розробленні патогенетично обґрунтованих підходів до профілактики та корекції плацентарної дисфункції в жінок із хронічним сальпінгофоритом, що дозволить зменшити частоту акушерських і перинатальних ускладнень у жінок, які перенесли прегравідарне лікування сальпінгофоритів;
- встановленні характеру відхилень стану вегетативної та центральної нервової системи у вагітних із гестаційною артеріальною гіпертензією (далі – ГАГ) та наявності значного дефіциту магнію в 76,0% пацієнток, що зумовлює необхідність проведення екстреної магnezіотерапії, призначення препаратів магнію, корекції способу життя та харчування.

Внутрішні хвороби

Продовжується виконання двох тем НДР «Клініко-патогенетичні особливості перебігу гострої та хронічної ІХС залежно від супутньої патології внутрішніх органів, їх значення для прогнозування перебігу та лікування» (реєстраційний № 0121U107963) та «Вплив коронарогенних та некоронарогенних факторів на розвиток систолічної та діастолічної серцевої недостатності у хворих на ревматоїдний артрит» (державний реєстраційний № 0121U107962), під науковим керівництвом завідувача кафедри, д. мед. н., проф. В.В. Батушкіна.

Були затверджені теми дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) «Прогностичне значення змін структурно-функціональних властивостей лівого передсердя у хворих на миготливу аритмію після відновлення синусового ритму для запобігання раннім і пізнім ускладненням аритмії» і «Вплив ремоделювання лівого передсердя та вагосимпатичного балансу на електрофізіологічні властивості синусового вузла після гострого відновлення синусового ритму в пацієнтів на фібриляцією передсердь та гіпертрофію лівого шлуночка і визначення прогнозу тривалого збереження синусового ритму», що будуть виконуватись відповідними аспірантами під науковим керівництвом завідувача кафедри, д. мед. н., проф. В.В. Батушкіна.

У рамках виконання зазначених тем НДР:

- досліджується взаємозв'язок деформації серця, його ремоделювання та вегетативної дисфункції у хворих на гіпертонічну хворобу і медикаментозні методи корекції;
- вивчаються різноманітні режими та схеми антикоагулянтної терапії, робиться прогноз гострого інфаркту міокарда залежно від ступеня і повноти ревазуляризації, використання нових антикоагулянтів (у різних схемах дозування) у хворих із супутньою фібриляцією передсердь;
- досліджується вплив коронарогенних і некоронарогенних факторів на розвиток систолічної і діастолічної серцевої недостатності у хворих на ревматоїдний артрит, вивчаються особливості перебігу серцевої недостатності в цих хворих.

Громадське здоров'я

Продовжується виконання теми НДР «Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах з питань охорони громадського здоров'я» (реєстраційний № 0122U200606) під науковим керівництвом завідувачки кафедри, д. біол. н., професора О.В. Баєвої.

У рамках виконання НДР проводився літературно-патентний пошук щодо наукового дослідження особливостей використання сучасних медичних електронних та інформаційних систем у сфері охорони здоров'я, розроблено навчальний курс «Медичні електронні системи (E-HEALTH)» для студентів навчальних закладів вищої медичної освіти.

Неврологія

Продовжується виконання теми НДР «Роль епігенетичних харчових чинників та мікробіоти кишківника в патогенезі, клінічному перебігу та профілактиці мігрені» (реєстраційний № 0120U104835) під науковим керівництвом завідувачки кафедри, д. мед. н., проф. О.О. Копчак.

У результаті виконання НДР:

- вивчається питання вдосконалення діагностики та поліпшення ефективності сучасних патогенетично обґрунтованих методів профілактики нападів мігрені на основі аналізу клініко-неврологічних характеристик, стану мікробіоти, показників нейропсихологічного та лабораторного обстеження пацієнтів, хворих на мігрень;
- уперше в Україні досліджуються роль мікробіоти кишечника на розвиток мігрені, зв'язок перебігу мігрені з рівнем вітаміну Д3, фолієвої кислоти та гомоцистеїну, клінічні особливості мігрені за наявності супутньої патології шлунково-кишкового тракту;
- уточнена роль дисфункції осі кишечник – мозок у патогенезі мігрені шляхом визначення рівня серотоніну та дослідження мікробіоти у хворих на мігрень;
- визначено роль епігенетичної елімінаційної дієти у профілактиці нападів мігрені;
- встановлено, що виявлення харчових тригерів за допомогою харчових щоденників є недорогим і ефективним способом зменшення частоти й інтенсивності нападів головного болю за мігрені.

Фізіологія

Здійснюється виконання теми НДР «Вивчення психофізіологічних, антропометричних, фізіоергометричних, морфологічних характеристик організму» під науковим керівництвом завідувача кафедри, к. мед. н, доц. А.Л. Паламарчука.

У рамках НДР проводиться прикладне дослідження морфологічно-функціональних особливостей і окремих антропометричних і фізіоергометричних характеристик організму людини, а також аналіз показників фізичної, рухової та вестибулярної активності військовослужбовців після перенесених мінно-вибухових і вогнепальних поранень. Отримані у процесі виконання НДР фізико-лабораторні показники придатні для формування індивідуальних реабілітаційних програм військовослужбовців.

Хірургія, офтальмологія, онкологія

Продовжується виконання НДР кафедри на тему «Новітні технології при діагностиці та оперативних втручаннях у хворих з поєднаною хірургічною патологією» (реєстраційний № 0121U113737) під науковим керівництвом завідувача кафедри, д. мед. н., проф. В.В. Скиби.

У рамках НДР здійснюється практична імплементація різних видів високоенергетичних приладів під час хірургічних втручань різних видів, а також упроваджено методику видалення сторонніх тіл із м'яких тканин через мінно-вибухову травму із застосуванням портативного металошукача, медичного магніта і тканинного пункційного картування сторонніх тіл аніліновими барвниками під контролем ультразвукового дослідження.

Продовжується виконання НДР кафедри на тему «Вплив факторів мікрооточення пухлини на прогноз перебігу раку шлунка» (реєстраційний № 0121U113913) під науковим керівництвом д. мед. н., доц. Д.С. Осинського.

У процесі виконання цієї теми НДР встановлено, що:

- рак шлунка (далі – РШ) людини є помірно гіпоксичною пухлиною: 44% пухлин шлунка є погано та 56% задовільно оксигенованими. Такий розподіл має прогностичне значення ($p < 0,05$), а також може слугувати додатковим критерієм вибору методу лікування;
- рівень внутрішньопухлинної гіпоксії прямо корелює з метастатичним потенціалом пухлини і відповідає низькій виживаності пацієнтів. Наявність глибокої гіпоксії в пухлинній тканині є несприятливим прогностичним фактором незалежно від методу післяопераційного лікування;
- РШ не є пухлиною, що характеризується високим рівнем експресії HIF-1 α . Експресія HIF-1 α в РШ не пов'язана із клініко-патологічними характеристиками. Експресія ГФ-1 α асоціювалася

з активним ангіогенезом у пухлині та поганим прогнозом перебігу захворювання. ФРЕС-позитивні пухлини спостерігалися в 73% пацієнтів;

– наявна кореляція між експресією ГІФ- α та рівнем експресії фактору росту ендотелію судин (далі – ФРЕС) у пухлинних клітинах (РШ) і фармакологічна інгібіція активності ГІФ-1 α може стати корисною під час лікування РШ.

Затверджено теми дисертацій аспірантів «Оптимізація прогнозу перебігу раку шлунка після хірургічного лікування» і «Оптимізація прогнозу перебігу ранніх стадій люмінальних форм раку грудної залози в пацієнток з надмірною вагою».

Ще одним напрямом НДР кафедри є офтальмологія, результати якої апробовано під час проведення Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Глаукома+ 2023», «Глаукома+ 2024». Також із цього напрямку видано підручник «Основи клінічної офтальмології».

Здійснюється впровадження у практику системи охорони здоров'я України новітніх міжнародних протоколів і стандартів лікування офтальмологічних захворювань, співрозробником яких є завідувачка кафедри, д. мед. н., проф., академік НАМН України З.Ф. Веселовська.

Стоматологія

Продовжується виконання теми НДР «Клініко-лабораторне обґрунтування новітніх підходів у діагностиці, профілактиці та лікуванні основних стоматологічних захворювань» (реєстраційний № 0118U006672) під керівництвом завідувачки кафедри, д. мед. н., проф. О.В. Копчак.

Затверджено теми дисертацій 4 аспірантів: «Клініко-патогенетичне обґрунтування нового підходу до діагностики та прогнозування перебігу генералізованих захворювань пародонта у військовослужбовців і ветеранів», «Оптимізація планування пародонтологічного лікування та ортопедичного відновлення дефектів зубних рядів у військовослужбовців та ветеранів», «Оптимізація методів діагностики та прогнозування розвитку карієсу зубів та захворювань тканин пародонта у військовослужбовців та ветеранів», «Клініко-експериментальне обґрунтування застосування муко-гінгівального гелю в комплексному лікуванні генералізованого пародонтиту у військовослужбовців та ветеранів», що будуть виконуватись під науковим керівництвом д. мед. н., проф. О.В. Копчак.

Продовжується виконання НДР кафедри на тему «Особливості діагностики, лікування і профілактики запальних процесів щелепно-лицевої ділянки (далі – ЩЛД) та шиї» (реєстраційний № 0122U200578) під керівництвом завідувача кафедри, д. мед. н., проф. О.О. Тимофєєва.

У рамках виконання НДР проводиться узагальнення отриманих науково-клінічних результатів, у співпраці з лікувальними установами НАМН України та клінічними лікарнями м. Києва у клінічну практику впроваджуються діагностичні та клініко-лабораторні методи дослідження хворих із запальними процесами ЩЛД. Окрім того, у практику хірургів-стоматологів і працівників профільних кафедр упроваджені ультразвукові методи обстеження пацієнтів із гнійно-запальною патологією ЩЛД та шиї, що зарекомендувало себе як ефективне дослідження першого діагностичного ряду.

Продовжується виконання НДР кафедри на тему «Оцінка ризику виникнення, визначення особливостей патогенезу, клініки, лікування та профілактики стоматологічних захворювань у дітей із різними класами хвороб».

У рамках виконання цієї НДР:

- вивчено структуру зачатків зубів ембріонів мишей і експресії матричної РНК BMP-2 й остеокальцину у тканинах нижньої щелепи ембріонів мишей, народжених тваринами, які до запліднення та протягом усієї вагітності були на дієті зі збільшеним вмістом Cholesterol та пірофосфату натрію;
- досліджено хімічний склад поверхні незрілої емалі зубів експериментальних тварин методом дисперсійного спектрального аналізу (спільно з науково-дослідними установами НАМН України та НАН України);
- обґрунтовано класифікацію пігментованого зубного нальоту в дітей;
- розробляються алгоритми професійних дій лікаря-стоматолога залежно від триместру вагітності та стоматологічного статусу порожнини рота вагітної.

В одному з дитячих дошкільних закладів м. Києва впроваджено Програму гігієнічного навчання для дітей з особливими потребами, розроблену співробітниками кафедри, що передбачає дотримання культури харчування та рекомендації щодо регулярного відвідування стоматолога.

Започатковано виконання нової НДР кафедри на тему «Ортопедичне та ортодонтичне лікування хворих з дефектами зубів, зубних рядів, аномаліями та деформаціями зубощелепного апарату» (реєстраційний № 0123U100370) під науковим керівництвом завідувачки кафедри, д. мед. н., проф. С.І. Дорошенко.

Фармація:

– досліджено якісний склад і кількісний вміст основних груп біологічно активних речовин (далі – БАР) у листі бадану товстолистого. Ідентифіковано 10 мікро- та макроелементів, встановлено їх кількісний вміст, виділено полісахаридні фракції, ідентифіковано 15 амінокислот і флавоноїди, поліфеноли, встановлено їх кількісний вміст;

– досліджено якісний склад і кількісний вміст основних груп БАР у траві материнки звичайної: ідентифіковано флавоноїди, гідроксикоричні кислоти, терпеноїди. Досліджено мінеральний склад у порівнянні з мінеральним складом ґрунту, ідентифіковано 8 жирних кислот, досліджено динаміку в онтогенезі, визначено вміст хлорофілів і каротиноїдів методом спектрофотометрії;

– продовжено дослідження хімічного складу сировини червоного дуба та дівочого винограду;

– узагальнені результати 30-тирічних інтродукційних досліджень 65 раритетних видів рослин різних регіональних флор України;

– спільно з Інститутом хімії поверхні імені О.О. Чуйка НАН України опрацьовано лабораторну та заводську методики виготовлення гемостатичного матеріалу у вигляді бинта або серветки, що передбачає нанесення нанорозмірного кремнезему А-300 і альгінату натрію на тканину (марля) або нетканну (спанлейс) основу;

– досліджено взаємодію у водному середовищі сполук міді (II) і цинку (II) з молекулою лізоциму у присутності сурфактанта – декаметоксину;

– досліджено якісний склад і кількісний вміст основних груп біологічно активних речовин у сировині шести сортів Зізіфусу колючого (*Ziziphus jujuba*);

– досліджено хімічний склад у сировині дівочого винограду п'ятилисткового (*Quercus rubra*);

– проведений аналіз репродуктивної спроможності модельних раритетних видів регіональних флор Причорномор'я;

– узагальнено результати популяційних і біоморфологічних досліджень та систематизовано відомості щодо хорологічних, систематичних і еколого-ценотичних особливостей у межах Київського мегаполісу, Лівобережного Лісостепу та України 4-х модельних інвазивних видів рослин;

– опрацьовано лабораторну методику виготовлення двокомпонентної кровоспинної композиції та промислового виготовлення гемостатичної сорбційної композиції;

– продовжено роботу зі створення полімерного композиційного матеріалу із пролонгованим вивільненням депонованих у ньому активних речовин. Вивчено комплексоутворення у водному середовищі іонів цинку (II) і міді (II) з молекулою лізоциму.

Виконана на кафедрі студентська наукова робота на тему «Фітополімерне покриття із заданими лікувальними властивостями», яка була відзначена премією НАМН України й Асоціації працівників медичних вузів України.

Продовжується виконання НДР на тему «Обґрунтування критеріїв створення та стандартизації перспективних лікарських засобів і фармацевтично активних інгредієнтів на основі рослинної сировини» (спільно з кафедрою фармацевтичної та біологічної хімії, фармакогнозії).

Висновки. Незважаючи на воєнний стан, кафедри Університету продовжували виконувати науково-дослідну роботу, результати якої знаходили належне висвітлення, апробацію та впровадження. Також в Університеті продовжувалась підготовка аспірантів за оновленими освітньо-науковими програмами, була проведена акредитація освітньо-наукової програми «Фармація. Промислова фармація».

Для успішного продовження наукової роботи в Університеті необхідно:

– активізувати пошук грантів та інших форм зовнішнього фінансування наукових розробок, що можуть виконуватись науково-педагогічними працівниками Університету;

– створити умови для подальшого наукового розвитку науково-педагогічних працівників. Зокрема стимулювати їх до виконання наукових досліджень і захисту дисертацій;

– поліпшити матеріально-технічне забезпечення наукової роботи, насамперед створити новітні лабораторії;

– активізувати публікаційну діяльність науково-педагогічних працівників, особливо в наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах SCOPUS, WEB OF SCIENCE;

– запровадити видання в Університеті мультипредметного наукового фахового журналу для висвітлення основних результатів наукової роботи співробітників Університету;

– налагодити ефективну наукову співпрацю між кафедрами Університету та закладами охорони здоров'я;

– забезпечити подання заявок про включення наукової продукції, отриманої за результатами наукової діяльності Університету, до Переліку наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я.

Зазначені й інші проблемні питання обов'язково будуть вирішені найближчим часом з урахуванням можливостей Університету й усвідомленням необхідності його сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності в сучасних умовах і підтримки на належному рівні наукового потенціалу.

Обговорення. Питання наукової діяльності Університету обговорювались на науково-практичних конференціях, зокрема: Науково-практичній конференції молодих учених до Дня науки в Україні «Медицина в умовах війни», Звітній науково-практичній конференції студентів ПВНЗ «Київський медичний університет», щорічній Міжнародній науковій конференції імені засновника Київського медичного університету Валерія Володимировича Поканевича, а також Конференції до Всесвітнього дня дитини та Міжнародного дня педіатра «Рідкісні випадки в педіатрії» тощо.

Наукова діяльність кафедр ПВНЗ «Київський медичний університет» зберігає академічний і прикладний потенціал в умовах війни. Подальший розвиток потребує створення лабораторної бази, залучення зовнішнього фінансування, активізації грантової діяльності та поглиблення міжкафедральної та міжнародної співпраці.

Література

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України.
3. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : Закон України.
4. Стратегія розвитку особистості здобувачів медичної освіти : збірник наукових праць за матеріалами XXII Міжнародної наукової конференції імені засновника Київського медичного університету Валерія Володимировича Поканевича, 20 березня 2024 р., м. Київ. 140 с.
5. Стратегія розвитку особистості здобувачів медичної освіти : збірник наукових праць за матеріалами XXIII Міжнародної наукової конференції імені засновника Київського медичного університету Валерія Володимировича Поканевича, 26 березня 2025 р., м. Київ. 270 с.

MAIN RESULTS OF THE SCIENTIFIC WORK OF KYIV MEDICAL UNIVERSITY IN MODERN CONDITIONS

Ivniiev B.B.

Private Higher Educational Establishment “Kyiv Medical University”

Piatnytskyi Yu.S.

Private Higher Educational Establishment “Kyiv Medical University”

Zakrutko L.I.

Private Higher Educational Establishment “Kyiv Medical University”

The article presents an overview of the research activities of the departments of Kyiv Medical University under wartime conditions. Despite financial constraints and the absence of government support, scientific work at the University continues to uphold academic traditions, contributing to the development of education and healthcare. The article highlights the key directions and achievements in obstetrics, therapy, surgery, neurology, dentistry, pharmacy, public health, and physiology. Examples of PhD theses, implemented technologies, publications, and participation in scientific conferences are provided. The authors discuss prospects for future research and ways to improve its effectiveness.

Key words: research activity, department, medicine, pharmacy, scientific potential, Kyiv Medical University.